

บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

THE ROLES OF SANGHA ADMINISTRATION IN KHUNHAN DISTRICT, SISAKEP PROVINCE

พระครูโกศลศาสนวงศ์ (เลื่อน มนตรีวงศ์)*

บทคัดย่อ

บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามพระธรรมวินัย การออกกฎข้อบังคับแต่ละครั้งไม่คำนึงถึง ผู้ปฏิบัติตาม ควรมีการจัดประชุมและอบรมผู้บริหารเพื่อให้สมบูรณ์ตามพระธรรมวินัย โดยมีการออกกฎ ข้อบังคับให้สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติตามกำหนดให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบข้อบังคับ การปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับชั้นจะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประพฤติปฏิบัติอยู่ภายใต้ กฎของมหาเถรสมาคม ที่ได้วางกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งต่าง ๆ เป็นการช่วยในด้านการปกครองของ คณะสงฆ์ ให้มีการปกครองได้ง่ายขึ้น เพื่อให้พระภิกษุสามเณรประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในสมณสาธูป และเพื่อ การปกครองคณะสงฆ์ในระดับชั้นต่างๆ ให้เกิดความผาสุกแห่งหมู่คณะสงฆ์และความรุ่งเรืองของ พระพุทธศาสนาต่อไป

คำสำคัญ : บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The role of parents, clergy of Buddhist Monks in Khun Han district. In Sisaket Study the problems and offer guidance on the development of the rule of the clergy of Buddhist Monks. Executive Order can not complete the operating discipline. The regulations each time, regardless of who to follow. Should conferences and training administrators to complete the discipline. The regulations in line with those who follow the monks have to learn about the rules and regulations. A parent easier. So that the monks practice in Smnsarop. The ruling clergy in various grade levels. Among the well-being of the clergy and the rise of Buddhism following.

Keyword : The roles of sangha administration

* สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

๑. บทนำ

นับตั้งแต่พระพุทธศาสนากำเนิดขึ้นมาในโลกโดยมีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ ประกาศ พระศาสนาจนกระทั่งมีพระภิกษุ สามเณร อุบาสก และอุบาสิกา ที่เรียกว่า พุทธบริษัท ครบถ้วน สังคม พุทธจึงกำเนิดเกิดขึ้นมา ดังนั้นจึงต้องมีการบริหารหรือการปกครองเกิดขึ้นเพื่อให้สังคมพุทธสามารถดำรง อยู่ และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับสังคมมนุษย์สืบต่อไป การบริหารพระพุทธศาสนาในสมัย พุทธกาลมีพระพุทธเจ้า เป็นองค์ปฐมในการบริหารปกครองโดยใช้รูปแบบการปกครอง “ธรรมาธิปไตย”^๑ โดยดำเนินการบริหารดังนี้

พระธรรมวินัยจึงถือเป็นธรรมบัญญัติสูงสุดในพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการปกครองพุทธบริษัทให้ ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยพระพุทธองค์ทรงปกครองภิกษุสงฆ์ (บริหาร. และทรงวินิจฉัย อธิกรณ์ (ตุลาการ. พระภิกษุสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติผิดจากพระธรรมวินัยที่ทรงบัญญัติไว้ทรงมอบให้สงฆ์ ประชุมกันทำสังฆกรรมทั้งปวง โดยเป็นการการกสงฆ์ (หมู่สงฆ์ผู้ดำเนินกิจการที่สำคัญ เช่น การสังคายนา. ผู้เข้าประชุมพึงเป็นสมานสังวาส (มีธรรมเป็นเครื่องอยู่ร่วมเสมอกัน. จะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์และจะต้อง เป็นไปตามพระธรรมวินัยการปกครองภายใน เนื่องด้วยพระเถระ เช่น พระอุปัชฌายาจารย์เป็นผู้ปกครอง สัทธินิหาริกอันเตวาสิก (ลูกศิษย์. และพระเถระทั่วไป ปกครองอาวาสิกะ (ภิกษุอยู่ในอาวาส. นั้นเมื่อภิกษุ สงฆ์มีจำนวนมากขึ้น ก็มีทั้ง สมานสังวาสและนานาสังวาส (มรรธมเป็นเครื่องอยู่ร่วมที่แตกต่างกัน คือ สงฆ์ไม่รวมสังวาสอุโบสถร่วมกัน. เป็นเหตุให้สงฆ์การแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย หลังพุทธปรินิพพาน คือ หินยาน หรือ เถรวาท และมหายานหรืออุตุนิกายพระพุทธเจ้าทรงมอบพระธรรมวินัยให้เป็นศาสดาแทน พระองค์ เมื่อพระองค์ล่วงลับไป ต้องถือธรรมาธิปไตยเป็นหลักสำคัญ

การปกครองคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล เป็นการปกครองภายในศาสนจักรเองทางรัฐไม่เข้ามาเกี่ยว แต่ก็เข้ามาช่วยอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและทางศาสนาก็ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการบ้าน บ้านเมืองไม่ แสดงธรรมที่ขัดแย้งกับทางบ้านบ้านเมือง และไม่ปฏิบัติให้ผิดพระราชกำหนดกฎหมายของบ้านเมือง คณะสงฆ์แตกแยกออกเป็นหลายคณะ พระพุทธเจ้าทรงแนะนำหลักการป้องกันการวิวาทไว้ เช่น หลักแห่ง

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ ๓๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๔๘๔.

สามัคคีธรรมและหลักแห่งการระงับอธิกรณ์ของสงฆ์ เป็นต้น หลักแห่งการป้องกันความแตกแยกนั้น พระองค์ทรงแนะนำไว้ ๔ ประการ คือ ให้มีเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม และ เมตตาโมกกรรม ในเพื่อนบรรพชิตทั้งที่ลับและที่แจ้ง ทั้งต่อหน้าและลับหลังให้มีความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อต่อกันไม่ตระหนี่ในปัจจุบัน ๔ แบ่งปันกันใช้ ให้มีความเสมอกันโดยศีลให้มีความเสมอกันโดยทิวฐิ

การปกครองคณะสงฆ์สมัยหลังพุทธกาล การปกครองด้วยการมีความเสมอกันในความเห็น (ทิวฐิ สามณญตา. และการปฏิบัติเสมอกัน (สีลสามณญตา. คำว่า พรหมจรรย์ จึงเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ของ พระพุทธศาสนา มีพระธรรมวินัยดังพระพุทธพจน์ตรัสว่า “ธมโมจ วินโย จ ทสิโต ปญฺญโต ธรรมและวินัย อันเราแสดงและบัญญัติแล้ว”

๒.อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการปกครอง

เจ้าอาวาส ผู้มีอำนาจสูงสุดภายในวัด คือ เจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ ตามกฎหมายเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องทำหน้าที่เป็น ผู้ปกครองวัด และเป็นผู้แทนวัด เนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา ๔๕ กล่าวว่า “ให้ถือว่า พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งสำคัญยิ่ง และนอกจากนั้น เจ้าอาวาสยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนิกชนมากที่สุดที่จะช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนา ปลุกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองสงฆ์ ซึ่งตามกฎหมายเถรสมาคม กำหนดให้มี จำนวน ๑๑ อันดับ โดยมีเจ้าคณะภาคเป็นอันดับที่ ๑ มีผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นอันดับที่ ๑๑ นั้น พระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ คือเจ้าอาวาสนับเป็นพระสังฆาธิการที่มีความสำคัญมากที่สุด มีความรับผิดชอบสูงสุด ด้วยเหตุผล

๑. เจ้าอาวาสเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ประชาชนและเด็กเล็กรู้จักพื้นฐานของบุคคลเหล่านั้นดีกว่าใครๆ อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ทางพระศาสนาทั้งดีและร้ายย่อมเข้าใจปัญหาต่างๆ และหาทางคลี่คลายปัญหาได้ง่าย

๒. ตำแหน่งเจ้าอาวาสจัดเป็นพื้นฐานที่สำคัญของตำแหน่งผู้ปกครองสงฆ์ทุกตำแหน่ง เป็นเครื่องพิสูจน์และรับรองความสามารถของตำแหน่งปกครองสงฆ์ทั้งหลายได้อย่างดี คือถ้าเป็นเจ้าอาวาสได้ดี ก็มีหวังที่จะเป็นเจ้าคณะตำบล หรือเจ้าคณะต่างๆ ได้ดี

ดังนั้น กฎหมายคณะสงฆ์จึงได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ ดังนี้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

๑. บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายและระบอบหรือคำสั่งของ มหาเถรสมาคม

๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัย แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่เจ้าอาวาสดังกล่าวในมาตรา ๓๗ นี้ เป็นหน้าที่โดยภาพรวมลักษณะงานอย่างกว้างๆ มิได้ชี้ชัดถึงวิธีปฏิบัติแต่อย่างใด เพราะวิธีปฏิบัตินั้น ได้กำหนดโดยลักษณะงานเป็น ๔ คือ^๒

๑. หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ได้แก่

๑.๑ การบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่งการกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำ ด้วยแรงเงินแรงงาน และแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุ ให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถานและศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่างๆ จักได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดี ด้วยหน้าที่เจ้าอาวาส

๑.๒ การจัดกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การจัดกิจการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัดและหน้าที่จัดกิจการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือ เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผนหรือจารีตว่าด้วยการนั้น

๑.๓ การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การดูแลรักษา การใช้จ่าย การจัดทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการบัญชี ทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนสมบัติของวัดที่ตนเป็นเจ้าอาวาส ให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

๒. หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด ได้แก่

๒.๑ การปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุก ให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่

^๒พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปโน), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓-๓๔.

อยู่อาศัยและปัจจัยตามสมควร หรือกล่าวอีกในหนึ่งว่า ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ ดังกล่าวด้วยพรหมวิหารธรรมตามควรแก่เหตุ

๒.๒ การสอดส่องบรรพชิต และคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลการประพฤติปฏิบัติตนของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม รวมถึงควบคุมและบังคับบัญชาบรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าว ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคมและรวมถึงการว่ากล่าวแนะนำ ชี้แจง เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัดและพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

๓. หน้าที่เป็นธุระจัดการศึกษาและอบรม

๓.๑ การจัดการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม (รวมถึงธรรมศึกษาอยู่ด้วย. หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่ง ซึ่งยึดแบบแผนตามจารีตประเพณีที่โดยปฏิบัติสืบมาโดยตรงได้แก่การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม หรือการให้พระภิกษุสามเณรไปเรียนที่วัดใกล้เคียง ซึ่งมีสำนักศาสนศึกษาดังกล่าว

๓.๒ การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย หมายถึง การจัดให้มีการอบรม สั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่คฤหัสถ์ในรูปแบบอื่นๆ รวมถึงการฝึกอบรมระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เช่น การทำกิจวัตรประจำ วัน การฝึกซ้อมสวดมนต์ ฝึกซ้อมเรื่องสังฆกรรมและพิธีกรรมทางพระศาสนา ตลอดจนฝึกอบรมการปฏิบัติศาสนกิจของคฤหัสถ์ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ประจำวันพระ การสมาทานอุโบสถศีล และปฏิบัติศาสนพิธีอื่นๆ

๔. หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลนั้น เป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมทั้งในส่วนวัดและนอกวัด และเป็นหน้าที่อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งพอแยกได้โดยลักษณะ คือ

๔.๑ การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ขอใช้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศลทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม

๔.๒ การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเอง ทั้งที่เป็นการประจำ และเป็น การจร

๔.๓ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัดแต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

๔.๔ การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาเผาศพ ศาลาพักรพิศหรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพ เป็นต้น

อำนาจของเจ้าอาวาสตามมาตรา ๓๘ มีดังนี้

๑. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสให้เข้าไปอยู่อาศัยในวัดได้
๒. หากบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ไม่ตั้งตนอยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสฯ มีอำนาจในการให้ออกหรือไล่ออกไปจากวัดนั้นได้
๓. เจ้าอาวาสมีอำนาจในการสั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ในวัด ให้ทำงานภายในวัดนั้นได้

๔. เจ้าอาวาสมีอำนาจในการสั่งทำทัฬหีบทหรือให้ขอขมาโทษ เมื่อพระภิกษุผู้ใด ปกครองทำผิดคำสั่งของเจ้าอาวาส ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

สรุปได้ว่า เจ้าอาวาส เป็นผู้ที่มีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอน พระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดังงามถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคมและจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล และต้องปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนาซึ่งจะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงและช่วยสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนา ดังนั้นเจ้าอาวาสจะต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการเพื่อให้กิจการคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งจะทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธศาสนาสืบไป

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองของพระสังฆาธิการ

การศึกษาค้นคว้าข้อมูลแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองของพระสังฆาธิการ ผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการตีพิมพ์และการบรรยายในที่ต่างๆ เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจการปกครองของคณะสงฆ์ไทยได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลดังกล่าวมาแสดงไว้ดังต่อไปนี้

การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัยคือการปกครองคณะสงฆ์จะยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครองโดยใช้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุนการปกครองสงฆ์หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อยในรัฐสมัย

ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครองทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักรมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่จึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่๒)พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน^๓

การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุให้สมเด็จพระสังฆราชในตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกเป็นประมุขสงฆ์ไทย และสงฆ์อื่นทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยและทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายพระธรรมวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงอยู่ในฐานะที่ผู้ใดจะหมิ่นประมาทดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายมิได้ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุดคณะสงฆ์และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการและมีกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการแต่งตั้ง

ในการปกครองคณะสงฆ์แบบแผนการปกครองสงฆ์แบ่งเป็น๒ส่วนคือส่วนหลักกำหนดหน่วยงานเขตการปกครองผู้ปกครองหรือผู้รับมอบงานหรือผู้รับมอบหมายงานปฏิบัติงานคณะสงฆ์และส่วนย่อยได้แก่แบบแผนการกำหนดอำนาจหน้าที่การควบคุมบังคับบัญชาการประสานงานการตั้งผู้รักษาการแทนและการวางระเบียบวิธีปฏิบัติอื่นๆ

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์กำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆโดยมีระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^๔

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางมีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์กลางรวมอำนาจการปกครองและกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทยเป็นศูนย์กลางรวมเขตการปกครองและเจ้าคณะส่วนกลางซึ่งเป็น

^๓พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์คงคปญโญ), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒-๓.

ผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางโดยกำหนดเขตการปกครองให้แก่เขตปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรในนิยานั้นๆในส่วนกลางจะแยกส่วนการปกครองเป็นคณะมหานิกายเรียกว่า “หน” มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุตเรียกว่า คณะธรรมยุตจะรวมเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคและวัดธรรมยุตเป็นเขตเดียวกัน

การปกครองคณะสงฆ์ในส่วนกลางได้แก่เจ้าคณะใหญ่ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการสังกัดในส่วนกลางเป็นผู้ประสานงานกับสมเด็จพระสังฆราชมีมหาเถรสมาคมเป็นหน่วยงานในส่วนกลางและประสานงานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาคปฏิบัติหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนเรียกว่าหนมีเจ้าคณะใหญ่ ๕ หน คือ

๑. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
๒. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
๓. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก
๔. เจ้าคณะใหญ่หนใต้
๕. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

อำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะหนใหญ่ในเขตของตนมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ดังนี้^๕

๑. ดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
๒. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินการไปด้วยดี
๓. วินิจฉัยการลงนิคหกรรมวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาคหรือมีอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม
๔. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ
๕. ควบคุมการบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

^๕พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูรธมมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๙.

๖. ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตนระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดส่วนหลักไว้ชัดเจนในมาตรา๒๑ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคให้จัดแบ่งเขตการปกครองเป็นภาคจังหวัดอำเภอ ตำบลจำนวนตำบลและเขตปกครองให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมายธรรมนูญส่วนมาตรา๒๒กำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับขั้นคือเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลเมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาครองเจ้าคณะจังหวัดรองเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะชั้นนั้น ๆ ด้วยก็ได้

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยมีลักษณะที่ให้พระสงฆ์อยู่ในสังคมโดยการปกครองเป็นลำดับขั้น โดยพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกตำแหน่งเรียกว่าพระสังฆาธิการ เป็นพระภิกษุทำงานโดยสิทธิขาดทางคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มรูปแบบเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยแห่งคณะสงฆ์ โดยมีการกำหนดพระราชบัญญัติ กฎ และระเบียบต่างๆ เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๔. บทบาทอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองในแต่ละระดับขั้นของคณะสงฆ์แล้ว การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการจะเป็นการศึกษาข้อมูลที่ลึกลงไปอีกขั้นหนึ่ง คือ เป็นการศึกษารายละเอียดหน้าที่ของพระสังฆาธิการในแต่ละลำดับขั้น ผู้ศึกษาได้นำมาแสดงไว้ ดังต่อไปนี้

พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์โดยมีหลักการปกครองคือมุ่งหมายความสงบเรียบร้อยมุ่งความเจริญงอกงามและมุ่งความสามัคคีปรองดองซึ่งทั้ง๓ประการนี้เป็นเครื่องหมายของสมรรถภาพของการปกครองในขณะเดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการดังกล่าว^๖ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรกประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อยและประการสุดท้ายจะจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียนแผนกปริยัติธรรมขึ้นเช่นนักระรมแผนกบาลีขึ้นในวัดของตนนอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณรเรียกว่าจริยธรรมการให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นการเปิดโรงเรียนเด็กเล็กที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคมก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้หันเข้ามาพึ่งพระสงฆ์พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็ก

^๖พระธรรมญาณมุนี(ทองย้อย กิตติทินฺโน), “วัดจะช่วยชาวบ้านได้อย่างไร” , ใน การแสวงหาเส้นทาง การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๒๖) หน้า ๔๗.

เล็กเหล่านี้ก็คือลูกหลานชาวบ้านที่ออกไปประกอบอาชีพเมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัดต่อพระพุทธศาสนาก็บังเกิดกับประชาชน^๗

จึงเห็นได้ว่าพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสนอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัดพัฒนาวัดแล้วยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย

พระสังฆาธิการเป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนได้แก่การรักษาความสงบเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการการศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์รวมทั้งการนิคมกรรมหรือการวินิจฉัยอธิกรณ์หรือความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุ

กฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนดจรรยาพระสังฆาธิการซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามบทบาทพระสังฆาธิการดังต่อไปนี้

๑. ต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎกระทรวงกฎหมายเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๒. ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้นให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วันนับแต่วันที่รับคำสั่งและเมื่อได้ดังกล่าวมาแล้วนั้นแต่ผู้สั่งมิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้นถ้าคำสั่งนั้นในกรณีมีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไปในการปฏิบัติหน้าที่ห้ามทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตนเว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

๓. ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนาและห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

๔. ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

๕. ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง

๖. ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

๗. ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

๘. ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

^๗กรมการศาสนา, “พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท”, ในการแสวงหาหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๕๓-๖๗.

ทั้ง ๘ ข้อนี้เป็นจரியอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดเพราะละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจரிய

อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการการปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนชั้นให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า การควบคุมคณะสงฆ์ในเขตปกครองของพระสังฆาธิการแต่ละระดับชั้นนั้น มีการออก กฎ ระเบียบที่นอกเหนือจากพระวินัย เพื่อให้การดำรงอยู่ของพระสงฆ์สอดคล้องกับยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

กฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑. ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ได้กำหนดวิธีการดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดังตามวิธีการดำเนินการศาสนศึกษาและศึกษาสงเคราะห์ วิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาวิธีการดำเนินการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์^๔อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนาให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมเพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ให้เจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ในนิกายนั้นๆในเขตปกครองคณะสงฆ์ผู้ศึกษาได้นำมาแสดงไว้ ดังนี้

๑. เจ้าคณะใหญ่หนกลางปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ภาค ๒ ภาค ๓ ภาค ๑๓ ภาค ๑๔ และภาค ๑๕

๒. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ภาค ๕ ภาค ๖ และภาค ๗

๓. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออกปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ ภาค ๙ ภาค ๑๐ ภาค ๑๑ และภาค ๑๒

๔. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๖ ภาค ๑๗ และภาค ๑๘

เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุตทุก ภาค เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตหนของตนดังนี้

๑. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระราชบัญญัติราชบัญญัติพระสังฆราช

๒. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดังตามการศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

๓. วินิจฉัยการลงนิคหกรรมวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือวินิจฉัยชั้นภาคหรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

๔. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

๕. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖. ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบการปกครองของพระสังฆาธิการ ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า การดำเนินการปกครองของพระสังฆาธิการในส่วนกลางมีการกำหนดอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน และรัดกุม เพื่อให้การปกครองมีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากการปกครองในส่วนกลางนี้ จะเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายหลักในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคต่อไป

๕. บทสรุป

พระพุทธศาสนา มีหลักศาสนาธรรมที่สามารถน้อมนำไปปฏิบัติ มีศาสนสถานไว้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีศาสนบุคคลคือพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมไทยให้มีความสำคัญกับพระสงฆ์ เนื่องจากเห็นว่าเป็นบุคคลที่มีฐานะพิเศษทางสังคมและได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป สังคมไทยให้ความเอื้อเฟื้อและแสดงความเคารพนอบน้อมต่อพระเมื่อได้พบเห็น ยิ่งพระสงฆ์ที่มีกิจวัตรปฏิบัติเคร่งครัดตามพระธรรมวินัยด้วยแล้วยังได้รับการยอมรับนับถือมากยิ่งขึ้น ปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะถ้ามีระบบการปกครองดีศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์และวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับกับการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่าง ๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพราะการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้ มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในการบริหารงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคมข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอิทธิพล การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่าง ๆ ตลอดถึงการแต่งตั้งถอด

ถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจรรยาพระสังฆาธิการ สถาบันคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่นั้น

ชนชาติไทย นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน สักกมไทยจึงเป็นสังคมพุทธ พฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนไทย ได้อาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและเป็นเป้าหมายหลอหลอม กิจกรรมสำคัญของรัฐก็ดี ของชุมชนก็ดี มักจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้อง เสมอ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ กล่าวได้ว่า ชีวิตของคนไทยผูกพันอิงอาศัยพระพุทธศาสนาโดยตลอด ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ผังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของชาวไทย เป็นเครื่องหล่อหลอม กลั่นกรองนิสัยใจคอพื้นจิตของคนไทย ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ที่เรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย จนถึงปัจจุบัน ได้ตระหนักถึงความสำคัญในระบบการปกครองคณะสงฆ์ใน โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ วิทยาการด้านการบริหาร และการจัดการก้าวหน้าไปมากคณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ กิจกรรมคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจกรรมคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจกรรมบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย

สถาบันศาสนา เป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของสังคม ไทย เป็นที่มาของการถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ธนาการโลกยังต้องการความร่วมมือจากผู้นำทางศาสนาต่างๆ ให้เข้าไปมีบทบาทในการนำศาสนา วัฒนธรรม และคุณธรรมให้ค้ำจุนถึงคุณภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระซึ่งเป็นตัวแทนของวัด เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางร่วมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้สึกของประชาชนว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ ทุกอย่างเหนือกว่าประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาและนำชาวบ้านเป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้ยังยืนมั่นคงยิ่ง ปัจจัย ๓ อย่าง ที่เชิดชูฐานะของพระทั้งสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา ในด้านการให้การศึกษาบพบาท พระสงฆ์จะทำการอบรม สั่งสอน แนะนำสถาบันศาสนานับว่ามีบทบาทสูงยิ่งในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย แต่สภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สถาบันศาสนาต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะยังคงสถานะความเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของมนุษย์เหมือนดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ กำหนดให้มีมหาเถรสมาคม มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไป

โดยเรียบร้อย และได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒. พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้มหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ
วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ดูแลคณะ
สงฆ์ในขอบเขตหน้าที่ของตนตามที่ระบุขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทในการแสวงหาหาเส้นทางพัฒนาชนบทของ

พระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๒๖.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระ

ศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระธรรมญาณมุนี(ทองย้อย กิตติทินฺโน). วัดจะช่วยชาวบ้านได้อย่างไรในการแสวงหาเส้นทาง

พัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๒๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๓๕.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก,

๒๕๓๙.